

Rédei József: A többségi választási rendszer csődje

parlamentari választásoknak rendszere az európai államokban a XIX. század végéig általában a többségi elven épült fel. A parlamenti választásoknak többségi rendszerét (Mehrheitswahlsystem, Système de representation majoritaire) több mint egy évszázadon keresztül a parlamentarizmus egyik alapvető megingathatatlan dogmájának s a demokrácia természetes folyamányának tekintették. A többségi rendszer lényege az, hogy a kerületenként történő parlamenti választások eredményét a leadott szavazatok többsége dönti el. A többségi rendszer egyaránt alkalmazható egy és többképviselőjű kerületekre is. A többségi rendszer lényege szempontjából azután egészen mellékes az, hogy a megválasztáshoz a leadott szavazatoknak abszolút többsége szükséges-e avagy elegendő a relatív többség is. Ez csak a többségi rendszeren alapuló választások okozta aránytalanságok kisebb vagy nagyobb fokára bír befolyással. A többségi rendszerből következik, hogy a kerületek kisebbségi pártjai nem küldhetnek képviselőket a parlamentbe. A többségi rendszeren alapuló választási küzdelem eredménye az, hogy egy párté a teljes diadal, míg a többieké a teljes bukás. A többségi rendszernek ez a jellege a legsúlyosabb közéleti visszasságok forrása s a demokratikus eszmének legnagyobb veszedelmét rejti magában.

1. Többségi választási rendszer mellett megtörténhetik az — s ez még a legkisebb baj —, hogy a képviselők nagy részét egy egész jelentéktelen kis többség választja meg. Az 1910. évi francia választások alkalmával 67 képviselő 300-nál kisebb többséggel választatott meg, míg a 600-nál kisebb többséggel megválasztott képviselők száma 150 volt.*

2. Megtörténhetik az is, hogy a megválasztott képviselők nem is nyerik el a szavazatok többségét s hogy ilyképpen a kisebbség választja a képviselőket. Szolgáljanak például erre nézve ugyancsak az 1910. évi francia választásokból merített következő esetek: A toulouse-i első kerületben a szocialista

* Lachappelle: *La representation proportionnelle en France et en Belgique*. Paris, Alcan, 1911. 20-30 l.

jelölt 7694 szavazattal lett megválasztva, míg radikális és progresszista ellenfeleire együttvéve $(6738+3737)=10475$ szavazatot esett. A vendôme-i kerületben a független szocialista jelölt 8111 szavazattal választatott meg, a két ellenfelére esett összesen $(7146+4537)=11683$ szavazattal szemben stb. stb.*

3. Tekintettel arra, hogy a többségi rendszer mellett 1 szavazattöbbség is elegendő a megválasztáshoz, tehát 1 szavazat hiánya is bukást jelent s tekintettel arra, hogy gyakran a kisebbség választja a képviselőket, természetes, hogy a választások eredménye nem tünteti fel híven az ország pártjainak tényleges erőviszonyait s így az egyes pártokra leadott szavazatok összege és az egyes pártokra eső mandátumok száma között a legnagyobb aránytalanságok merülhetnek fel s megtörténhetik az is, hogy a választópolgárok kisebbsége által választott képviselők alkotják a parlamenti többséget. Ennek a lehetősége annál nagyobb, minél nagyobb aránytalanságot tüntet fel a választó kerületek beosztása.

Franciaországban 1881-ben a megválasztott képviselőkre leadott szavazatok az összes szavazatok 45%-át tették ki.**

Hollandiában 1886-ban a liberálisok 47,613 szavazattal 47, — míg a konzervatívok 53,826 szavazattal csupán 39 mandátumot kaptak.***

Az északamerikai Egyesült Államokban az 1884. évi kongresszusi választások alkalmával a republikánusokra leadott szavazatok az összes szavazatok 48%-át, az általuk elnyert mandátumok pedig a mandátumok 68%-át tették ki.†

Az 1892. évi kongresszusi választásoknál a demokraták az összes szavazatok 47,2%-ával a mandátumok 59,8%-át nyerték el.††

Az 1894. évi választás republikánus többséget adott +134 mandátummal. Ennek a többségnek arányos választás esetén kisebbséggé (— 7) kellett volna átalakulnia.†††

Angliában az 1886. évi választások alkalmával a liberálisok 54.817 szavazattal kaptak többet mint a konzervatívok, mégis ez utóbbiak nyerték el a mandátumoknak nagy többségét. A liberálisokra 283 — a konzervatívokra 387, tehát 104-el több mandátum esett.*

Az 1905. évi magyarországi képviselőválasztások alkalmával a Kossuth-párt 267.866 szavazattal 165 mandátumot, míg a szabadelvű-párt 272.448 szavazattal csak 159 mandátumot

* u. o. 30—33. l.

** Goblet d'Alviella: *La representation proportionnelle en Belgique*, Paris-Bruxelles, 1900., 4. l.

*** Goblet d'Alviella, i. m. 5. l.

† Goblet d'Alviella, i. m. 5. l.

†† Humphreys: *Proportional representation*, London, Methuen & Comp. 1911. 26. l.

††† u. o.

* u. o. 329 l.

nyert el. A magyarországi 1910. évi képviselőválasztások alkalmával a nemzeti munkapárt 379.888 szavazattal 255 mandátumot nyert el, míg a többi pártok 427.737 szavazatára csak 158 mandátum jutott.

Hogy a többségi rendszer mellett nemcsak szórványosan fordulhat elő az az eset, hogy a választók többsége az, mely nincs képviselve, azt a Franciaországban 1876-tól 1906-ig lefolyt választások adatait feltüntetve következő kimutatás is igazolja.*

Év	Képviselt választók	Nem képviselt választók
1876	4,458.584	5,422.283
1877	5,059.106	5,048.551
1881	4,567.052	5,600.000
1885	4,042.964	6,000.000
1889	4,526.089	5,800.000
1893	4,513.511	5,930.000
1898	4,906.000	5,633.000
1902	5,159.000	5,818.000
1906	5,209.606	6,383.852

Érdekes példái a választási aránytalanságoknak az 1910. decemberi sheffieldi választás eredményei:

Kerület	Ministerialis szavazatok	Unionista szavazatok	Ministerialis többség	Unionista többség
Attercliffe	6532	5354	1178	—
Brightside	5766	3902	1864	—
Central	3271	3455	—	184
Eccleshall	5849	6039	—	190
Hallam	5593	5788	—	195
	27.011	24.538	2473	—

Dacára annak, hogy a kormánypártnak egy kerületbeli többsége önmagában is nagyobb volt, mint az unionistáké 3 kerületben együttvéve, a kormánypárt mégis csak 2 mandátumot kapott, míg az unionisták 3-at.** Hogy a többségi rendszer mellett minő aránytalanságok fordulhatnak elő a pártok számereje és az egyes pártok között elnyert mandátumok közt, azt az 1904. évi olasz választások eredménye is mutatja.***

Pártok	Szavazatok	Mandátum
Monarchisták	954,322	401
Radikálisok	100,440	32
Republikánusok	63,425	24
Szocialisták	317,790	29
Klerikálisok	10,848	3

* René Paquet: *Expose théorique et pratique de la représentation proportionnelle* Paris 1910. 20. 1.

** Humphreys i. m. 23. 1.

*** Caetani: *La riforma elettorale, il sistema proporzionale e l'evoluzione del parlamentarismo.* Roma, 1909. 126 -127 1.

A többségi rendszerrel együtt járó aránytalanságokat az 1885—1910. évig lefolyt angol alsóházi választások eredményeit feltüntető alábbi táblázat is fényesen illusztrálja.*

Általános választások	Mandátum-többség	Szavazat-többség
1885	Liberális 158	Liberális 564,391
1886	Konzervatív 104	Liberális 54,817
1892	Liberális 44	Liberális 190,974
1895	Konzervatív 150	Konzervatív 117,473
1900	Konzervatív 134	Konzervatív 157,417
1906	Liberális 356	Liberális 901,017
1910 január	Liberális 124	Liberális 495,683
1910 dec.	Liberális 126	Liberális 355,945

Mindenekelőtt is szembeötlő, hogy az 1886. évi választások alkalmával dacára annak, hogy a liberálisok nyerték el a szavazatok többségét, mégis a konzervatívok óriási (104) mandátumtöbblettel tettek szert a parlamenti többségre. 1892-ben a liberálisok 190.974 szavazattöbbséggel csak 44 mandátumtöbbletbe jutottak, míg 1895-ben a konzervatívok 117.473, tehát sokkal kisebb szavazattöbbséggel 150 mandátumpluszt értek el. 1900-ban a konzervatívok dacára annak, hogy közel 40.000 szavazattöbblettel gyarapodtak, mégis 16 mandátumot veszítettek. Az 1910. decemberi választások alkalmával a liberálisok annak ellenére, hogy az 1910. januári választásokkal szemben közel 150.000 szavazatot veszítettek, mégis két mandátummal gyarapodtak.

Az 1884—1912-éig terjedő esztendőkből lefolyt németországi birodalmi gyűlési választások eredményeinek a két legnagyobb pártra vonatkozó alábbi adatai is érdekes példát szolgáltatják a többségi választási rendszerrel együtt járó aránytalanságoknak.**

Év	Centrum		Szociáldemokrata párt	
	Szavazat	Mandátum	Szavazat	Mandátum
1884	1.282,000	99	550,000	24
1887	1.516,200	98	763,100	11
1890	1.342,100	106	1.427,300	35
1893	1.468,500	196	1.786,700	44
1898	1.455,100	102	2.107,100	56
1903	1.875,300	100	3.010,800	81
1907	2.179,800	105	3.259,000	43
1912	1.996,800	90	4.250,400	110

A többségi rendszer aránytalanságai mellett tesz bizonyosságot az 1872—1898. években lefolyt belgiumi választások eredményeit feltüntető alábbi táblázat is, amelyben a tényleges

* Humphreys i. m. 19. l.

** *Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich.* 1912, 327. l.

eredmények szembe vannak állítva az arányos választási rendszertől várható eredményekkel.*

Év	Mandátumok száma		A mandátumok arányos felosztása	
	Klerikális	Antiklerikális	Klerikális	Antiklerikális
1870	70	52	67	57
1872	43	20	41	22
1874	26	30	30	32
1876	42	21	33	30
1878	18	48	27	37
1880	40	26	32	34
1882	17	50	34	35
1884	67	2	42	27
1886	34	38	44	28
1888	44	2	26	20
1890	29	40	35	34
1892	92	60	80	72
1894	107	45	86	66
1896	72	5	47	28
1898	40	35	36	39

4. Minthogy a többségi rendszer mellett gyakran csak egy szavazattól függ a választás sorsa, a kerületekben valóságos szerencsejátékká válik a választás, noha a hivatalos apparátus minden tőle telhetőt megtesz, ott ahol ez lehet, a szerencse korrigálására. De ha a kerületekben égy vagy csak aránylag kevés szavazat dönti el a választás sorsát, akkor a parlamenti többség sorsát is néhány szavazat döntheti el s megtörténhetik az, hogy néhány száz szavazatnyi eltolódás folytán az eddigi parlamenti többségből kisebbség lesz, még akkor is, ha az országban jelentékeny többséggel bírnak; ami oda vezethet, hogy a választási harcok szeszélyes hullámai egyszer az egyik, másszor a másik pártot dobják a felszínre. Igaz, hogy a parlamentáris váltógazdaságot a parlamentarizmus egyik főkövetelményének szokás tekinteni s ha ezt helyesnek is ismerjük el, a parlamentáris váltógazdaságot egészséges tünetnek csak akkor lehet tekinteni, ha az a reális erőviszonyokat juttatja kifejezésre s nem a pusztá szerencsének a megnyilatkozása. A parlamentáris többségek változása mindig az ország életébe mélyen benyúló változásokkal szokott járnunk s ha az egymást felváltó pártokat nagy elvi ellentétek választják el egymástól, a hatalomcsere erős megrázkódtatásokkal járhat — különösen akkor, ha nem a tényleges párt-erőviszonyok változása idézte elő a többségi pártoknak az uralomban való cseréjét. A törvényhozási periódusok rövidsége még inkább fokozhatja a folytonos rezsimváltozások visszásságait. A többségi rendszernek szerencsejátékszerű jellege a

* Barthélemy: L'organisation du suffrage et l'expérience belge. Paris, 1912. 520. 1.

parlamentari nívót is veszélyezteti, mert a többségi rendszer mellett a pártvezérek megválasztása is tisztára a szerencse dolga, mert könnyen megtörténhetik, hogy épen a szükséges szakismerekkel rendelkező, kipróbált és tapasztalatokban gazdag egyének helyét hozzá nem értők foglalják el.* Az a körülmény pedig, hogy a többségi rendszer egyszer az egyik, másszor a másik pártot juttatja többségre, a kormányzásnak bizonyos mértékben szükséges stabilitását veszélyezteti.

5. A többségi rendszeren alapuló választások szerencsejátékszerű volta mellett meg van a lehetősége annak is, hogy valamely párt egyáltalán nem jut mandátumhoz vagy csak oly kevéshez, mely a parlamentáris kontrollt lehetetlenné teszi.

Az 1876. évi genfi *grand conseil* választások alkalmával 104 mandátum közül 100 jutott a radikális pártnak, míg 1878-ban az ellenpárt kapott 100-nál több mandátumot.

6. A többségi rendszer lehetővé teszi, hogy egyes vidékeken a kisebbségi pártok teljesen kizárassanak a parlamenti képviseltségtől. Pl. az 1910. januári angol alsóházi választások alkalmával Skóciában az unionisták 255.589 szavazattal 9 mandátumot kaptak, míg a liberálisok 352.334 szavazattal 59-et. Az unionisták a 9 mandátumot összesen 3156 szavazattöbbséggel szereztek meg. Csak 1600 unionistának elpártolása kellett volna ahhoz, hogy az unionista párt Skóciában $\frac{1}{4}$ milliónyi szavazója dacára se jusson egy mandátumhoz sem. Ugyanezen választások alkalmával a liberálisok Surrey, Sussex és Kent grófságokban 134677 szavazattal egy mandátumot sem tudtak elnyerni.

Déli és nyugati Írország kisebbségi pártjai 1885—1911-ig egyáltalán nem voltak képviselve az angol alsóházban. Az 1906. évi választások alkalmával a walesi unionisták 17 kerület közül egyben sem tudtak mandátumhoz jutni, noha 52.637 szavazatot kaptak a liberálisok 91.620 szavazatával szemben; 13 kerületben az unionisták nem is állítottak jelöltet s így egész Walesben egyetlenegy mandátumhoz sem jutottak.**

A kisebbségek kizárása vagy azok teljes politikai passzivitását vagy a faji, vallási, nemzetiségi ellentétek kiélesedését vonja maga után. Humphreys szerint a többségi választások rendszere vezetett az Írországi nacionalisták és unionisták közötti ellentétek elmérgesedésére s ugyancsak a többségi választások rendszerének tulajdonítja Anglia és Wales egységességének tökéletlenségét.***

A kisebbségi pártok kizárásának romboló hatására, a nemzetiségi kérdésnek a többségi választások rendszere okozta elfajulására klasszikus példaként Belgium: „A négy északi tartományt — írja Barthélemy† — majdnem kizárólag a kelta

* Humphreys i. m. 58—60 l.

** Humphreys i. m. 21—22 l.

*** Humphreys: i. m. 56-57 l.

† i. m. 628 l.

eredetű, franciául beszélő wallonok lakják. A germán eredetű s a királyság lakóinak valamivel többet mint a felét kitevő flamandok a déli öt tartománynak a lakói. A többségi rendszer uralma alatt a flamandokat majdnem kizárólag katolikus pártiak, a wallonokat pedig csak liberálisok és szocialisták képviselték. A flamandok földművesek, a wallonok iparosok és bányászok. A wallon területen is voltak katolikusok s a flamandok között is liberálisok. De a többségi rendszer teljesen tönkre tette a kisebbségeket. A flamand ellensége lett a wallonnak és viszont. Ez volt az, ami a pesszimistákat azzal az aggodalommal töltötte el, hogy a belga-holland szakadással analóg, újabb szakadás veszedelme fenyegeti az országot.”

7. A többségi rendszer melegágya a választási korrupciónak. Ha a választási küzdelem csak teljes bukással vagy teljes diadallal végződhetik, ha csak néhány száz szavazatnyi eltolódástól függ a hatalom birtoka vagy ennek elvesztése, akkor az uralmon levő párt a hivatalos presszió minden eszközét fel fogja használni arra, hogy a hatalmat továbbra is kezében tartsa. A többségi rendszer mellett minden szavazatnak nagy lehet az értéke s szinte provokálja a megvesztegetés lehetőségét és a szavazatok árúbabocsátását.

8. A többségi rendszer a választási küzdelmek elvadulásához vezetett. Ott ahol néhány szavazat dönt a pártok léte vagy nem léte felett, a választási harcnak szükségképpen a létért folyó küzdelem kezelhetetlenségével kell lefolynia. A többségi rendszer alapján lefolyó választásoknál az egymás becületében való gázolások és a legsúlyosabb atrocitások napirenden vannak. A gyűlölködésnek magasra csapó hullámai a választási harc után sem tudnak teljesen lecsillapulni s a gyűlöletnek s a boszúvágnak az érzete továbbra is benne él a legyőzöttek lelkében, úgy, hogy a többségi rendszer a választási küzdelmek tömegpszichológiai rendellenességeit valósággal krónikussá teszi.

9. A többségi rendszer a kerületi törzsfőnökök és klikkek tirannizmusára vezet, mert a többségi rendszer mellett csak a nagy pártok szállhatnak a siker reményével harcba s így az elégedetlenek kis csoportjainak a reménytelenség keserűségével kell a pártköteléket túrni vagy teljesen félreállani.

10. A többségi rendszer az új eszmeáramlatokat nem engedi szóhoz jutni a parlamentekben s az új eszmék híveit a katakombákba zárja vagy az utcára kergeti, ami a kölcsönös megértésnek legnagyobb akadálya s a forradalom lehetőségét magában rejtő nagy feszültségek okozója szokott lenni.

11. Tekintettel arra, hogy a többségi rendszer lehetővé teszi azt, hogy a választók kisebbsége által választott képviselők alkotják a parlamenti többséget, ez a parlamenti kisebbségnek állandó jogcímet szolgáltat az obstrukcióra, mert a kisebbség joggal hivatkozhatik arra, hogy az obstrukcióval a többségi elvet akarja jogaihoz juttatni s hogy a parlamenti többség csak a választók kisebbségét képviseli. Az arányos

képvisellel a kisebbségi pártok obstrukciójának jogcíme is megszűnnék. „A proporcionalitás behozatala esetén — mondja Klöti — az extrém kisebbségek nem játszhatnak a vértanúk szerepét s nem folytathatnának obstrukciós politikát azon ürügy alatt, hogy a nép többsége áll mögöttük. Azon panaszuknak, hogy a választások alkalmával semmibe se veszik őket s a háttérbe szorítatnak, nem volna többé alapja s kénytelenek volnának szorgalmas és tehetséges képviselők útján legitim módon küzdeni követeléseik érvényesítéséért; de a többség is ugyan-ezen kényszer alatt állana.”*

A többségi választási rendszernek ezek a visszasságai a többségi elv téves alkalmazásának az eredményei. A többségi elvet a francia forradalom hagyta örökségül az új demokráciákra, melyek azt minden kritika nélkül alkalmazták az állami élet mindazon vonatkozásaiban, ahol az összesség akaratának megállapítása válik szükségessé. A francia forradalom az autokráciát és az oligarchiát megdöntötte s helyükbe a nép uralmát állította. A nép akarata legyen a döntő az állam életében. Azonban a nép is különböző felfogású és különböző akaratú egyénekből áll. Ha minden egyes állampolgár akarata önállóan érvényesülhetne, ez anarchiára vezetne. Kell tehát egy módnak lenni, mely az összesség akaratának megállapítását lehetővé teszi. A gyűlöletes oligarchia idejében egy kis embercsoportnak, a nép egy elenyésző kisebbségének az akarata volt az irányadó s így az oligarchia természetéből merített mintegy argumentum a *contrario*-ból kifolyólag természetesnek látszott az a gondolat, hogy most már ne a kisebbségnek, hanem a többségnek az akarata legyen az irányadó a milliók sorsának intézésénél.** Ez a gondolat teremtette meg a demokráciának legalapvetőbb s dogmává erősödött „azt a fikcióját, hogy a többség akarata — az egésznek akarata. És ez helyes is, akkor, ha valaminek elhatározásáról, döntésről van szó, mert kell egy olyan *modus vivendi*-nek lenni, melynek segítségével a nép akarata megállapítható. De teljesen elhibázott dolog és a demokrácia alapeszméjének félreértésén alapult a többségi elvnek a parlamenti választásokra való alkalmazása. A többségi rendszer mellett, amint láttuk, a választópolgárok kisebbségének szavazatai is megteremthetik a parlamenti többséget. De akár képviseli a parlamenti többség a választók többségét, akár nem, kétségtelen az, hogy a többségi rendszer mellett a választók óriási tömegei a parlamentben való képviseltetésből ki vannak zárva s így a többségi rendszer a képviseltetésből kizárt választói jogát hatékonyságától teljesen megfosztja, azt nullifikálja s így végeredményben a képviseletből kizárt választók tényleges hely-

* Klöti: *Die Proportionalwahl in der Schweiz*. Zeitschrift für schweizerische Statistik. 1901. 220. 1.

** Cahn: *Das Verhältnisswahlssystem in den modernen Kulturstaaten* Berlin, 1909. 68 1.

zetét azonossá teszi a választói jogból kizártak helyzetével. Egy olyan parlamentben azonban, melyben akár azért, mert az állampolgárok nagy tömege nem bír választójoggal, akár azért, mert abban a választópolgároknak egyik fele vagy felét megközelítő része képviselettel nem bír: a nép vagy mondjuk a választói testület valószínű többségének akarata sohasem juthat kifejezésre. Az ilyen parlamentekben még a legszélesebb körű választói jog mellett is legfeljebb csak a képviseltek többségének akarata érvényesülhet és sohasem az összes választók többségének akarata, sőt gyakran előfordulhat az is, hogy éppen a választók kisebbségének képviselőiből kialakuló többség kezében van letéve a döntés joga. Ez pedig nem más, mint a demokratikus eszméknek a szatírja, ami a demokrácia egyik alapvető elvének, a többségi elvnek a teljes diszkreditálására vezetett. A többségi elv fikciójának a döntésekre, elhatározásokra való alkalmazása egy olyan szükséges expediens, amely nélkül köztisztviselők eredményes működése el sem képzelhető. De a többségi elvnek a döntésekre való alkalmazása, mint láttuk, csak akkor lehet a reprezentatív demokráciákban eleven valóság, ha a döntésben a választóknak politikai létjogosultsággal bíró minden csoportja képviselői útján részt vehet. A politikai létjogosultság határát az összes szavazók és képviselők arányosságát kifejező minimális választói erőegység határozza meg. A többségi választási rendszer a választóknak közös érdekek vagy szempontok köré való természetes csoportulására egyáltalán nincsen tekintettel s a többségi elv fikcióját egy másik fikcióra: a kerületek homogenitásának a fikciójára építi fel. A föltevés az, hogy a kerületek földrajzi egységében a kerületi lakosság érdekeinek az egységessége is benrejönnek tekintendő. Egységes érdekük akarátát pedig egyedül a többségi elv alapján lehet megállapítani. De a kerületek lakosságának érdekközösségéről a mai társadalmi és gazdasági viszonyok mellett beszélni nem lehet. „A modern forgalmi viszonyok — mondja Cahn — a modern szabad költözködés, a modern kapitalizmus, a nagyipar és nagykereskedelem, a városok hatalmas föllendülése, a régi vidéki kerületek eliparosodása, a függő helyzetben lévő és kezük munkájából élő emberek elszaporodása s evvel kapcsolatban a szociális osztályellentétek kiéleződése az állampolgárok túlnyomó részét összevissza kavarták. A mind határozottabban kidomborodó politikai harc, a lakosságnak már nemcsak egy részére szorító harca a vallási és világfelfogásbeli különbségeknek, a társadalmi felfogások különbözősége a szellemi élet összes területein erős ellentétet hozott létre. A földrajzilag körülhatárolt kerületek vallási, politikai és gazdasági egységessége ilyképen romokban hever. A hivatások, a politikai és vallási meggyőződések s a társadalmi hovatartozandóság különbözőségeit ma erősebben érzik, mint a területi és faji ellentéteket, az osztályhoz tartozás, a világfelfogás közös kötelékei erősebbek mint a közös

szülőföldnek és leszármazásnak a kötelékei. Ezen közös érdekek közül egyiknél az egyik, másiknál egy másik kelti fel az összetartozás érzetét. A közös valamennyiben az, hogy ezen érdekek egyike sem lokális természetű.”* A többségi elv fikciója tehát azon a másik fikción épül fel, hogy a választókerületek földrajzi egységével a választók érdekközösségének egysége is található, noha a kerületek keretén belül élő választókat a legkülönbözőbb érdekek ellentétei választják el egymástól s a kerületi határok az országban szerte-széjjel szórt közös érdekeket meggátolják abban, hogy erőiket egyesítve valóságos számerejüknek megfelelő helyet foglalhassanak el ott, ahol az ő sorsuk felett is döntenek. A többségi elvnek ilyen irreális alapon való alkalmazása nemcsak a valóságos többségi akarat jogos megnyilatkozásának áll útjában, hanem az egyes kerületek kisebbségeinek választói jogosultságát is teljesen illuzóriussá teszi.

A parlamentarizmus meghamisításában a kerületek geográfiai egységének a választók érdekközösségével való összezavarásán kívül egy másik fogalomzavarnak is nagy része van. Ez a választói jognak (*droit de vote*) és a képviselteshez való jognak (*droit de representation*) egymástól való különválasztása. Amott egy fiktív egységről, itt egy egységnek hamis bifurkációjáról van szó. Victor Considérant — Fourier tanítványa — volt az, aki erre a 19. század negyvenes éveiben először rámutatott.**

Amikor a reprezentatív demokrácia sarkalatos követelménye az, hogy az összes polgároknak beleszólásuk lehessen a törvényhozásba, ez a beleszólási jog csak akkor lehet eleven valóság, ha az összes polgároknak, vagy legalább is technikailag elérhető legmagasabb számuknak módjukban áll befolyást gyakorolni a törvényhozó testület összeállítására, vagyis akkor, ha a választói jog kereteibe a képviselteshez való jog önt eleven tartalmat. Az általános választójognak a demokrácia eszméiben gyökerező igazi értelme csak akkor van, ha abba az általános képviseltes (*representation universelle*) fogalmát benrejlőnek tekintjük. Csak az az igazi demokrácia, ahol a legszélesebb körű választói jog a legszélesebb körű képviselteségi joggal párosul. A többségi elven felépülő parlamenti választásoknak a rendszere azonban, amint láttuk, teljesen illuzóriussá teszi az általános választójognak igazi értelemben való megvalósítását, a többségi rendszer legnagyobb akadálya a demokratikus elvek érvényesülésének s a többségi elvet magával a többségi elvvel üti agyon. A többségi elvnek téves alkalmazása volt tehát az, amely a parlamentarizmust válságba sodorva, szálló igévé tette a parlamentarizmus csődjét, pedig nem a parlamentarizmus, hanem a többségi választások rend-

* Cahn: i. m. 59-60 l.

** Klöti: i. m. 164.

szere az, ami csődöt mondott. Nem a többségi elv ledöntéséről, hanem a többségi elv igazi érvényesüléséről és vele együtt a parlamentarizmus igazi rendeltetésének való visszaadásáról van szó. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha az összes választók szavazatainak hatékonysága biztosíttatik, ha az összes pártok vagy választási csoportoknak mód nyújtatik arra, hogy valóságos erőviszonyaiknak megfelelő arányossággal foglaljanak helyet a törvényhozásban, ha a többségi elv rideg dogmatizmusa helyett, azt tekintjük a parlamentarizmus alapvető fundamentumának, amit Ernest Naville úgy fejezett ki, hogy: *la majorité est le principe des décisions, la proportionnalité est le principe de la représentation.**

* Jean Paul Laffitte: *Le paradoxe de l'égalité et la représentation proportionnelle*. Nouvelle édition. Paris, Hachette, 1910. 168. 1.